

Internationell bok om medicinska missöden

Marilynn M Rosenthal, Linda Mulcahy, Sally Lloyd-Bostock, eds. **Medical mishaps. Pieces of the puzzle.** 265 sidor. Buckingham–Philadelphia: Open University Press, 1999. ISBN 0-335-20258-6.

Recensent: Sven-Erik Bergentz, professor emeritus i kirurgi, Lunds universitet, och f.d. vetenskapligt råd vid Soci-alstyrelsen.

Redaktörerna för denna bok är en amerikansk sociolog och två brittiska jurister. Den innehåller 22 kapitel skrivna av totalt ett trettiotal författare från fem olika länder. Ett av syftena med boken anges vara att belysa alla de problem för sjukvårdspersonal och patienter och för relationen mellan dem som uppstår efter det att ett medicinskt missöde inträffat eller efter det att en patient framfört klagomål över behandlingen. Mindre intresse ägnas åt att diskutera orsakerna till medicinska olycksfall och åtgärder att förebygga dem.

Misstagen beror på systemfel

Boken inleds emellertid med tre kapitel där man försöker kartlägga frekvensen av och orsakerna till »medical mishaps». Dessa är författade av välkända auktoriteter på området nämligen Lucian Leape, Charles Vincent och James Reason. I dessa kapitel inskräps de budskap som dessa författare framfört på olika håll under det senaste decenniet, nämligen att antalet misstag i sjukvården är mycket större än vi känner till, att vi bara ser toppen av ett isberg därför att så många fall döljs, bl a av rädsla för bestraffning. Misstagen har, poängterar man, sin grund i systemfel i sjukvården, inte i första hand i församlingar som begås av enskilda individer. För att göra sjukvården säkrare måste dessa systemfel uppmärksammas och elimineras. Vi kommer aldrig till rätta med dem genom att bestraffa enskilda människor som arbetar i sjukvården.

Likartade problem i hela världen

Efter dessa tre inledande kapitel ägnas fyra kapitel åt internationella ut-

blickar, varvid förhållandena i Storbritannien, Holland, Australien och Sverige belyses. Det är intressant att konstatera hur likartade problemen är över hela världen och hur handfallna vi står då det gäller att få fram verklig kunskap om orsakerna till »medical mishaps» och metoder att förhindra att de upprepas. Alla uppgifter om frekvensen av »medical mishaps» är osäkra och i regel sannolikt alltför låga på grund av att så många är angelägna att visa så låga siffror som möjligt. Det land där man mest ambitiöst, och med användning av flera olika objektiva metoder, försökt få fram siffror på frekvensen medicinska misstag är Australien, och detta land visar också de högsta siffrorna: 16,6 procent av dem som tas in på australiensiska sjukhus drabbas av skador förorsakade av sjukvården, av vilka hälften bedöms som möjliga att förebygga. 77 procent av skadorna gav nedsatt arbetsförmåga i upp till 12 månader, 13,7 procent resulterade i permanent invaliditet, och 4,9 procent ledde till döden. Dessa siffror är väsentligt högre än de som redovisas från USA i Brennans och medarbetarens klassiska »Harvard medical practice study».

Tänkvärt om patientklagomål och medling

Det som är nytt i denna bok och som upptar största antalet sidor är undersökningarna över sjukvårdens reaktion på patienters klagomål – berättigade eller ej. Vikten av att ta patienternas klagomål på allvar, och visa att man gör det, framhålls särskilt. Vid en systematisk genomgång av patientklagomål har man funnit att det som flertalet patienter önskar inte i första hand är en ekonomisk kompensation. Däremot vill de ha en förbehållslös ursäkt och löfte om att man på sjukhuset skall göra allt man kan för att se till att händelsen inte kommer att upprepas.

Ett tänkvärt kapitel om medling i medicinska dispyter har författats av den brittiska juristen Linda Mulcahy med elva års erfarenhet av sådan verksamhet. Hon poängterar att medling brukar kunna minska motsättningarna mellan vårdpersonal och patienter och i stället resultera i samverkan mellan parterna i syfte att hindra upprepningar. Medling skall innefatta både ett framtagande av fakta och förklaring av dessa fakta och rådgivning. Medling, rätt driven är en tidskrävande och ganska dyrbar process, men billig jämfört med konventionell rättegång och betydligt

mer fruktbar. De svenska förtroendekommittéerna var väl en gång tänkta att fungera på det sätt som Mulcahy beskriver.

Dubbla osäkerheter

I de sista kapitlen diskuterar sociologen Rosenthal läkarnas reaktion på medicinska misstag. Hon poängterar att mycket av den medicinska utbildningen går ut på att acceptera och lära sig leva med osäkerhet och ovisshet både då det gäller den samlade medicinska kunskapen och problemet att skilja mellan egen okunnighet och begränsningarna i den samlade medicinska kunskapen. Erfarenheten som läkare förstärker denna osäkerhet och kommer att präglade den medicinska kulturen. Det är, hävdar Rosenthal, dessa dubbla osäkerheter som gör att läkarna har så svårt att fördöma eller uttala sig kategoriskt om en kollegas åtgärder, och säkert också en orsak till att läkarna tenderar att bilda en gemensam försvarsfrent gentemot klagande patienter.

Värdeladdade termer borde ha definierats

Bokens titel är »Medical mishaps», vilket väl snarast kan översättas med medicinska missöden eller olyckshändelser. Termen innebär inget ställningstagande till orsaken till det som inträffat. Utgivarna påpekar i sin inledning att det finns ett stort antal ord för att beteckna liknande händelser såsom »negligence», »error», »misconduct», »deficient (eller substandard) care», »inadequate treatment», »failure», »impaired vigilance», »complication», »accident», »adverse event» och »adverse outcome».

Många av dessa ord är värdeladdade och inrymmer vissa försök till förklaring av orsaken till den inträffade händelsen, och kan ha skiftande betydelse i olika länder. Flera av författarna till de olika kapitlen i denna bok använder dessa ord och en del andra, t ex »latent error», »active error» och »iatrogenic injury», utan att närmare förklara vilken innebörd man ger dem. Denna brist på definitioner gör att boken kan bli en aning svåräst.

Annorlunda synvinkel

Trots dessa brister är boken av intresse för den som vill hålla sig à jour med den allt livligare internationella debatten om skador i sjukvården och få problemen belysta ur en något annorlunda synvinkel än den vanliga. •